

Saksdokument

Porteføljestyre for forskning og kunnskapsressurser

Til Porteføljestyre for forskning og kunnskapsressurser
Dato 05.10.2023
Saksnummer 28/23
Saksarkivnr. 23/00000
Sakstype O/D-sak

Saksansvarlig Vigdis Namtvedt Kvalheim
Saksbehandler Nina Karlstrøm

Presentasjon av produktområdet Åpen forskning (Lisensavtaler og åpen tilgang)

Forslag til vedtak

Porteføljestyret tar saken til orientering

Antall deltakere i avtalene	140 institusjoner er med på en eller flere av 44 avtaler
Verdi av avtalene	Ca. 310 MNOK i 2023
Finansiering	Bevilgningsfinansiert
Produktråd	Sikt forhandlingsråd for forlagsavtaler
Ansatte	7 ansatte/årsverk

Bakgrunn

Sikts oppdrag med de to oppgavene som er beskrevet under strekker seg tilbake i tid. På slutten av 90-tallet fikk den daværende Riksbibliotek tjenesten i oppgave å forhandle fram kollektive abonnementsavtaler på vegne av UH-sektoren. Vitenskapelig publisering var i ferd med å gå fra trykte tidsskrifter til elektroniske, og forlagene samlet sine tidsskrifter i store pakker, såkalte Big Deals. Det var enighet om at norske institusjoner ville oppnå bedre betingelser gjennom å delta i kollektive avtaler fremforhandlet sentralt, og dagens løsning med konsortieavtaler ble etabler. Forhandlingene med forlag ble overført til ABM-utvikling i 2003, og da denne ble lagt ned i 2010 ble oppgaven overført til det nyopprettede organisasjonen Cristin fra januar 2011. I tildelingsbrevet for 2014 skriver KD:

«CRISTin bes om: å forhandle med utgivere av vitenskapelige tidsskrifter og inngå avtaler der det legges til rette for at resultater av norsk forskning blir åpent tilgjengelige. Dette kan skje via egenarkivering, frikjøp av enkeltartikler eller ved å publisere i tidsskrifter med åpen tilgang. Avtalene må også sikre lavest mulig pris per artikkel. I samarbeid med andre aktører, å utvikle forslag til indikatorer for å følge utviklingen innenfor åpen tilgang i Norge. Som nasjonalt referansepunkt for åpen tilgang, å bidra til koordinert innsats for åpen tilgang nasjonalt og på tvers av de europeiske landene.»

Cristin ble etter hvert omorganisert videre til Unit og så Sikt fra januar 2022.

Som nevnt innledningsvis jobber produktområdet med to hovedoppgaver:

En tjeneste: Produktområdet forhandler og administrerer avtaler med forlag på vegne av norske UH-, institutt-, og helseinstitusjoner. Avtalene gir rett til å lese vitenskapelige tidsskrifter, og gir også mulighet for korresponderende forfatter ved institusjoner som deltar i avtalene å publisere artikler i de samme tidsskriftene uten å bli avkrevd en publiseringsavgift. Dette gjelder såkalte publiser og les-avtaler. Åpen publisering som en del av avtalene er forankret i de nasjonale retningslinjene som nevnt senere avsnitt, og er også et resultat av oppdraget gitt av KD som nevnt i avsnittet over.

- Verdien på avtalene Sikt forhandler er ca 310 MNOK per år, og avtalene forhandles for det meste i utenlandsk valuta. Det betyr at kostnadene til institusjonene varierer i takt med valutasvingninger år for år, også i perioden fra avtaleinngåelse til Sikt fakturerer deltakerne.
- Sikt forhandler fram betingelsene for de økonomiske og kontraktuelle vilkårene på vegne av institusjonene, og inngår fullmaktsavtaler med de enkelte institusjonene for dette formålet.
- Avtalene inngås i hovedsak for en treårig periode, men må fornyes årlig.
- Avtalene er såkalte åpne konsortier som gir institusjonene mulighet til å gå inn og ut av en avtale ved hvert avtaleår. Sikt har ansvaret for all fakturering mellom forlag og institusjon.
- I tillegg utfører de ansatte en betydelig administrasjon av avtalene og er bindeledd i kommunikasjonen mellom forlag og institusjon. I 2023 betyr det 932 avtaleforhold (når en avtale har 54 deltakere så er det da 54 avtaleforhold for oss å administrere, en annen avtale har kanskje 15 avtaleforhold med sine 15 deltakere osv.)
- For å oppnå best mulig betingelser i avtalene foretar Sikt løpende datainnsamling og analyser av publisering og bruk av forlagenes tidsskrifter
- Sikt forhandlingsråd har som formål å gi råd og beslutningsstøtte til Sikts arbeid med forhandlingene med forlag og kan gjelde for enkeltavtaler, så vel som de mer overordnede strategiske målene i forbindelse med forhandlingene. Rådet skal vedta prinsipper og prioriteringer for hvert års forhandlinger. Disse skal være Sikts rettesnor når man står overfor veivalg i forhandlingene
- I de siste årene har representanter i rådet deltatt i forhandlingene med de største forlagene. Erfaringene viser at dette har vært viktig for å oppnå bedre betingelser

En oppgave/oppdrag: Nasjonale retningslinjer for åpen tilgang til forskningsresultater kom i 2017 og slo fast at Cristin hadde ansvaret for å koordinere arbeidet med åpen tilgang for å nå regjeringens mål om at alle norske forskningsresultater skal være åpent tilgjengelig innen 2024.

Arbeidet med denne koordineringen foregår ved å informere om åpen tilgang (og nå etter hvert åpen forskning) på nettstedet openscience.no, ved å måle og rapportere om veksten av åpen tilgang i Tilstandsrapport for høyere utdanning og forskning og Indikatorrapporten, samt å delta i arbeid rundt strategier og policyer for åpen tilgang. Et eksempel på sistnevnte er bestilling i regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032 (Meld. St. 5 (2022-2032)). Der står det at «Regjeringen ber HK-dir, Sikt og Forskningsrådet bistå forskningsinstitusjonene med å utarbeide en strategi for norsk vitenskapelig publisering etter 2024 og en plan for å nå målene i en slik strategi». Oppdraget må sees i sammenheng med at den forrige og nåværende regjeringens mål om full åpen tilgang innen 2024 gitt i Nasjonale retningslinjer for Åpen tilgang, ligger fast. Rapporten er nå ute og det er frist for innspill den 1. oktober.

Når innspillsrunden er ferdigbehandlet vil Sikt og Sikt forhandlingsråd sammen bli enige om en strategi for forhandlingene framover. Det er opp til institusjonene om de for eksempel vil fortsette med å forhandle fram store pakkeavtaler, Big Deals, eller om de vil redusere pakkene til enkeltabonnementer

de selv administrerer. Det er også usikkert om de vil fortsette med å inkludere åpen publisering dersom de kollektive avtalene fortsetter, eller om de ønsker å bruke rettighetsstrategier for eierskap for å sikre åpen tilgang til forskningsresultater. Det er også viktig å vite hva som skjer internasjonalt dersom et ønsker en strategi som skal endre dagens publiseringslandskap.